

PET PROJEKTANTSKIH NAČELA

UDK: 72.012:05.12

Goran Jovanović¹ i Mirko Stanimirović²

Rezime: Arhitektonsko projektovanje se dodiruje i prožima sa drugim disciplinama: sociologijom, psihologijom, ekonomijom, politikom, filosofijom, estetikom, etikom, itd. Dakle, poimanje arhitekture podrazumeva celovito sagledavanje svih aspekata delovanja. Kao set preporuka ili polazišta nastala su projektantska načela, koja zastupaju stav da je arhitektonsko projektovanje sveobuhvatni misaoni, etički, kreativni proces, koji treba da rezultira konstantnim poboljšanjem i unapređenjem kvaliteta izgrađene sredine. Pet projektantskih načela su: jedinstvo prostora, ambijentalizacija, kontekstualnost, evolucija ideja i profesionalna etika.

Ključne reči: Arhitektura, projektovanje, načela

FIVE PRINCIPLES IN ARCHITECTURAL DESIGN

Abstract: Architectural design is permeating with sociology, psychology, economics, politics, philosophy, aesthetics, ethics, etc. Therefore, the concept of architecture implies a comprehensive understanding of all aspects of human action. Design principles were developed as a set of recommendations or starting points in architectural design. They support that architectural design is a comprehensive thinking, ethical, creative process that should result in constant improvement of the quality of the built environment. Five design principles are: unity of space, ambiance, contextuality, evolution of ideas and professional ethics.

Keywords: Architecture, design, principles

---

¹ Dr Goran Jovanović, vandredni profesor, goran.jovanovic@gaf.ni.ac.rs, Građevinsko-arhitektonski fakultet Univerziteta u Nišu

² Dr Mirko Stanimirović, asistent, mirko.stanimirovic@gaf.ni.ac.rs, Građevinsko-arhitektonski fakultet Univerziteta u Nišu

UVOD

Savremena arhitektura objedinjuje inženjerska znanja i umetnički talenat arhitekta. Arhitekt bi u 21. veku trebalo da sagleda sve aspekte građevine: inženjerske (konstrukciju, fiziku) ali i umetničke (kontekst, formu, kompoziciju, materijale, itd) [1].

Arhitektonsko projektovanje se dodiruje i prožima sa drugim disciplinama: sociologijom, psihologijom, ekonomijom, politikom, filozofijom, estetikom, etikom, itd. Dakle, poimanje arhitekture podrazumeva celovito sagledavanje svih aspekata delovanja. Kao set preporuka ili polazišta nastala su projektantska načela, koja zastupaju stav da je arhitektonsko projektovanje sveobuhvatni misaoni, etički, kreativni proces, koji treba da rezultira konstantnim poboljšanjem i unapređenjem kvaliteta izgrađene sredine. Pet projektantskih načela su: jedinstvo prostora, ambijentalizacija, kontekstualnost, evolucija ideja i profesionalna etika [1-10].

1. JEDINSTVO PROSTORA

Arhitektura i urbanizam su bez međugranica, bez podele u procesu projektovanja i bez podele u praksi i esnafu. Put ka poboljšanju kvaliteta življenja podrazumeva prožimanje prostorno-socioloških nivoa i njihovo objedinjavanje u jedinstvene prostore egzistencije. Život direktno učestvuje u formiranju kuće, bloka, urbanog sklopa. Prostorne nivoe u okviru stambene sredine čine stan (jedinica), kuća (sklop jedinica), blok (sklop kuća ili uži urbani sklop) i ulice (širi urbani sklop).

Svaku intervenciju u prostoru sagledavamo kao deo sveukupne strukture prostora. Nedeljivost u projektantskom prostoru znači da nema podela nadležnosti – dizajn stana se odražava na kuću, sklop kuća i urbani sklop. Takođe, ideja urbanog sklopa i arhitektura stana su čvrsto povezani [1, 2].

Slika 1 – I načelo: jedinstvo prostora (46 Social Houses, Gabriel Verd, Španija, 2011, crtež – M. Stanimirović)

2. AMBIJENTALIZACIJA

Ovo načelo sledi iz prvog načela. Odnosi se na međusobne funkcionalne, prostorne i perceptivne povezanosti prostorno socioloških nivoa. Oblikovanje prostora življenja i oblikovanje gradskih prostora su deo jednog šireg procesa, jedne celine. U arhitektonskom projektovanju je posebno interesantno

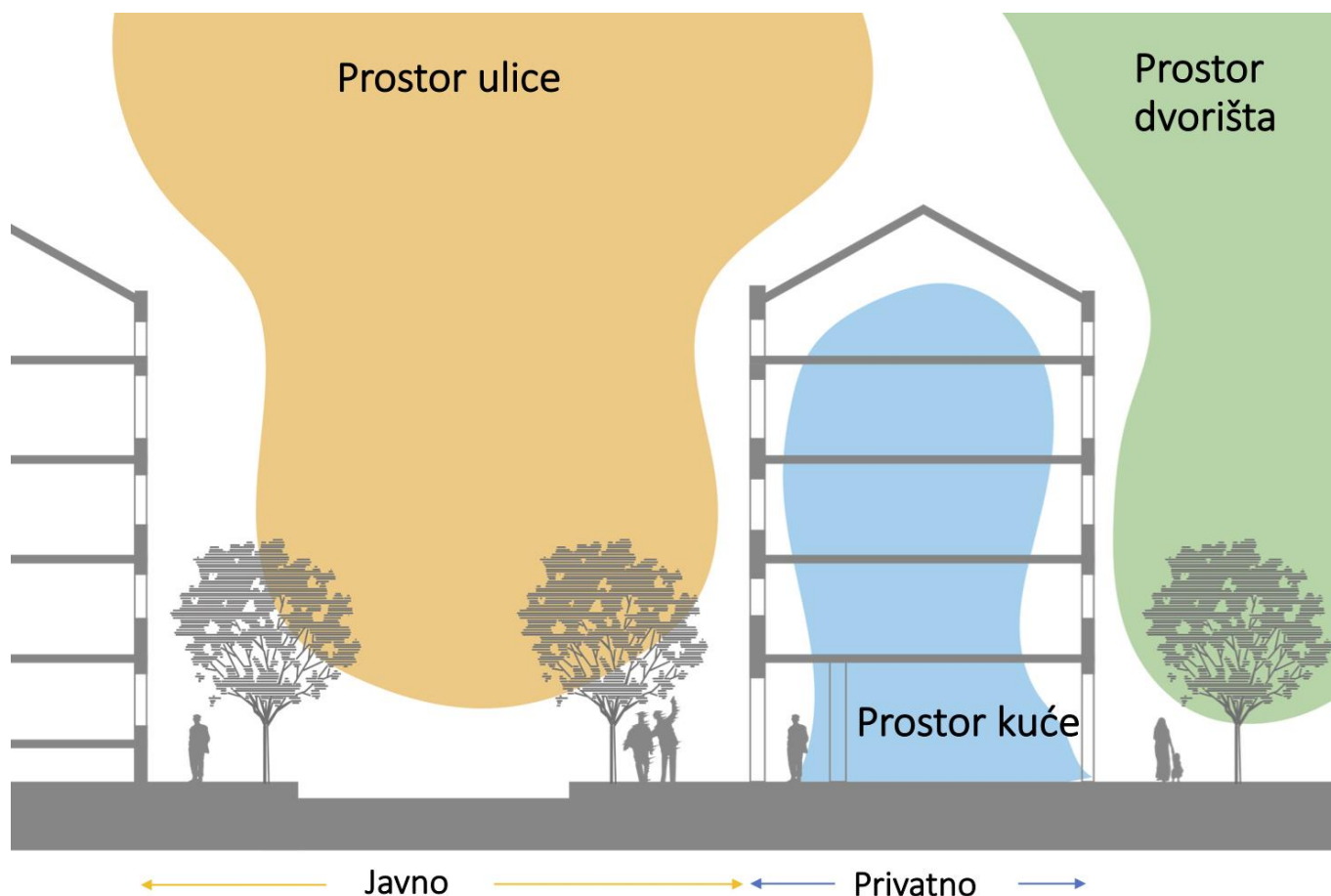
granično područje, gde se sve sfere prepliću, gde se pojedini ambijenti dodiruju.

Stanovati označava nešto više od posedovanja krova nad glavom i određenog broja kvadratnih metara. Na prvom mestu, stanovanje je susretanje drugih ljudskih bića radi razmene ideja i osećanja ili da bi se iskusio život kao mnoštvo mogućnosti. Na drugom mestu, to je prihvatanje određenog broja zajedničkih

vrednosti. I na kraju, to je odabiranje jednog malog ličnog sveta. Spomenuta tri oblika su zajedničko, javno i privatno stanovanje [3].

Urbani prostor je forum zajedničkog previranja. Kuća je privatno utočište u kojem može da uspeva individualnost. Grad, javna zgrada i kuća zajedno sačinjavaju jedan celovit ambijent. Ovaj ambijent je uvek u odnosu sa prirodom, koja označava predeo sa

svim opštim i posebnim obeležjima. Iz toga sledi da je stanovanje prijateljstvo sa prirodom. Ambijent je životna sredina koja nam omogućava život i utiče na razvoj živih bića. Takođe, to je skup uslova u kojima neki organizam živi ili neki čovek deluje. Termin ambijent odnosi se na okolinu, sredinu, kraj ili okruženje [1, 2].

Slika 2 – II načelo: ambijentalnost (crtež – M. Stanimirović)

3. KONTEKSTUALNOST

Iako je definicija konteksta složena, može se reći da on predstavlja spregu uticajnih faktora: mesta i vremena. Poštovanje konteksta moguće je u prostoru, vremenu, duhu, nasleđu i materijalu. Najčešće, kontekst je interpretacija lokalnog društvenog i kulturnog miljea i lokalne arhitektonske kulture.

Način na koji ovde pominjemo kontekst više je vezan za proces donošenja odluka, za logičnu interakciju sa mestom, za vizuelizaciju osobina mesta, za pronicanje u neopipljivu sferu sadržaja, za ferment

duha koji pluta nezavisno od vremena i prostora, za kreativni čin, koji dovodi do govora arhitekture. Iz navedenog sledi da je kontekstualna arhitektura logična interakcija sa sredinom, odnosno- vizuelizacija osobina mesta.

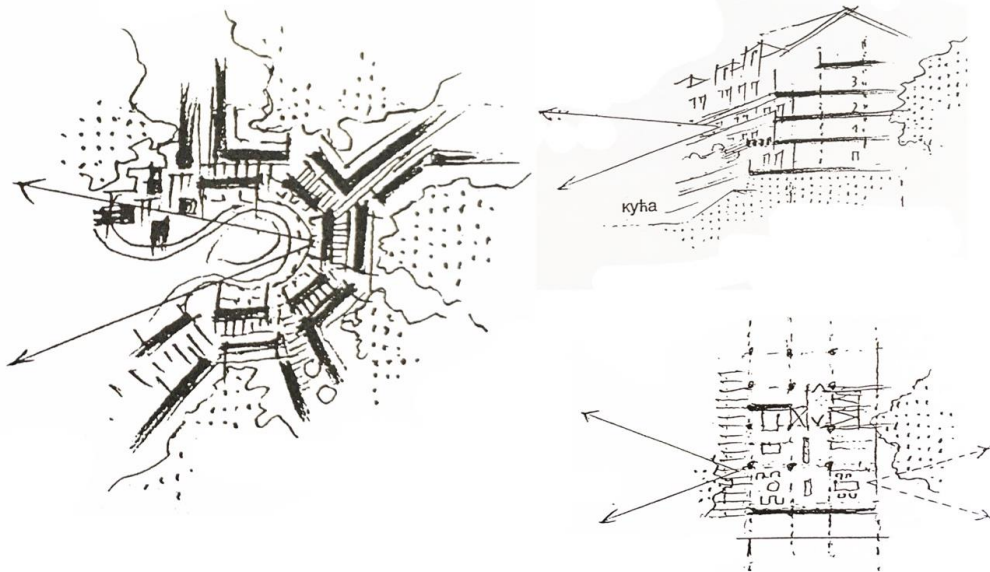
U okviru višeporodičnog stanovanja možemo da izdvojimo dva modela. U prvom, stanovanju u predgarđi, postoji dominacija prirodnih uslova: urbani sklop je gibak, regulacija je meka, morfologija terena formira poredak kuća, urbanitet je umerenog

intenziteta, dominantan je dijalog sa prirodnim okruženjem, uočljiva je ekstrovertnost funkcije kuće, vizurama je posvećena velika pažnja, funkcija kuće ima prioritet na formom, skeletni sistem omogućava stvaranje tekućeg prostora, prizemlje je stambeno i u direktnoj je komunikaciji sa dvorištem.

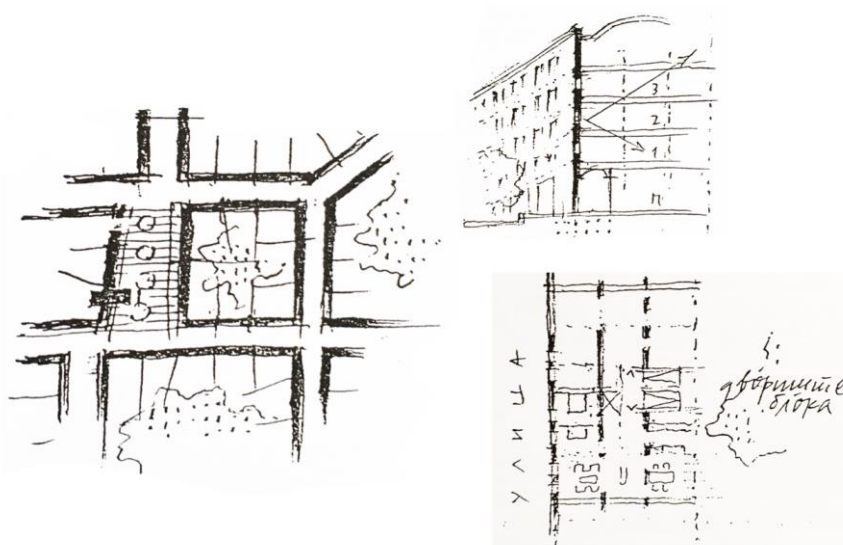
U drugom modelu, u gradskoj situaciji, dominiraju stvoreni uslovi: urbani sklop je geometričan, regulacija je tvrda, morfologija terena je podređena blokovskoj matrici grada, urbanitet je visokog intenziteta, uočljiva

je introvertnost funkcije –isključivanje iz okruženja gradske ulice, forma ima prioritet nad funkcijom kuće, u prizemlju su javni sadržaji, zaštita od buke realizovana je podužnim betonskim zidovima.

Kontekstualnost u arhitektonskom projektovanju odnosi se na: cikličnost ideja, korišćenje prethodnih iskustava, kreativnu interpretaciju nasleđa, aplikaciju arhetipskih oblika, obogaćenje arhitektonske misli i osavremenjavanje iskustava [1, 2].

Slika 3 – III načelo: kontekstualnost, model 1 (crtež – D. Marušić)

Slika 4 – III načelo: kontekstualnost, model 2 (crtež - D. Marušić)

4. EVOLUCIJA IDEJA

Ovo načelo podrazumeva cikličnost i kruženje ideja i iskustava. U arhitektonskom projektovanju je obavezno korišćenje i kreativno interpretiranje istorijskih dostignuća, arhetipskih oblika i njihovih brojnih novih aplikacija. Razvoju arhitektonske misli odgovara osavremenjavanje iskustava. Smatramo da arhitekturi više odgovara evolucija (kvalitativni razvoj) ideja, umesto revolucije, koja podrazumeva potpuno novu izgradnju poništavanjem prethodnog iskustva. Revolucionarne promene donose nove ideje, koncepte, teorijske postavke, ali zanemaruju i ruše one kvalitete koji su istorijski potvrdili svoje vrednosti [1].

5. PROFESIONALNA ETIKA

Ovaj princip oštro osuđuje nekritično i doslovno preuzimanje ideja iz prakse - kopije i pla-gijate. Kako kvalitet arhitektonskog delovanja zavisi direktno od delovanja arhitekata, to se dalje prenosi na kvalitet egzistencijalnog prostora. Iz ovog načela slede pitanja: kakvo je mesto arhitekta u društvu i kakva je njegova odgovornost prema poslu i struci. U Srbiji ima puno primera koji

dokumentuju kršenje profesionalne etike. Uzmimo za primer samo nadgradnje stambenih objekata, koje u svojoj suštini imaju samo straranje određenog broja kvadratnih metara. Ipak, postoje primeri koji se najpre bave kompozicijom i pokušavaju da unaprede kvalitet izgrađene sredine. U primerima koji slede zadovoljena su navedena načela projektovanja i smatramo da su dobar primer koji zaslužuje dalje arhitektonske analize. [1].

Slika 5 – IV načelo: evolucija ideja (kuće za Analisu i Pitera u Leisu u Švajcarskoj, arh. P. Zumthor, 2009)

Slika 6 – V načelo: profesionalna etika (3BOX, arh. Stéphane Malka, Pariz, 2016)

5. LITERATURA

- [1] Jovanović, G. (2015). *Uvod u arhitektonsko projektovanje*, AGM knjiga, Beograd.
- [2] Marušić, D. (1999). *Projektovanje 2, sveske od br. 1, do br. 8, radni materijal*, Arhitektonski fakultet, Beograd.
- [3] Norberg Schulz, C. (1975). *Egzistencija, prostor i arhitektura*, Građevinska knjiga, Beograd.
- [4] Petrović, I. (1977). *O problemima i metodima projektovanja, Kurs poslediplomskih studija: Stanovanje 1977*, Arhitektonski fakultet, Beograd.
- [5] Radović, R. (1998). *Savremena arhitektura*, Stilos, Novi Sad.
- [6] Giedion, S. (1969). *Prostor, vreme, arhitektura*, Građevinska knjiga, Beograd.
- [7] Zumthor, P. (2015). *Thinking architecture*, Birkhäuser, Basel.
- [8] Zumthor, P. (2006). *Atmospheres : architectural environments, surrounding objects*, Birkhäuser, Basel.
- [9] Bajlon, M. (1979). *Stanovanje. Tema 1, Organizacija stana*, Arhitektonski fakultet, Beograd.
- [10] Rakočević, M. (2017). *24 časa arhitekture : uvod u arhitektonsko projektovanje*, Orion art, Beograd.